

ותען להם מרים

סוד שירת מרים

ספר שמות פרק טו

(טו) אַז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדָוֶם אֵילֵי מִוָּאֵב יִאֲחַזְמוּ רָעַד נִמְגְוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּנְעֹן: (טז) תִּפְּלֵ עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וְפָסַד בְּגִדְלָהּ זָרוּעָה יִדְמֹו פָּאָבָן עַד יַעֲבֹר עִמָּה יְדֹוֹד עַד יַעֲבֹר עִמָּה: (יז) תִּבְאָמוּ וְתִטְעַמוּ בְּהַר נִחְלָתָהּ מִכֹּוֹן לְשִׁבְתָּהּ פְּעֻלַּתָּ יְדֹוֹד מִקִּדְשׁ אֲדָנִי כֹוֶנְנֹו יְדִידָהּ: (יח) יְדֹוֹד יִמְלֹךְ לְעֵלְמָם וְעַד:

(יט) כִּי בָּא סוֹס פְּרָעָה בְּרָכְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בְּיָם וַיִּשָּׁב יְדֹוֹד עֲלֵהֶם אֶת מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (כ) וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֹות אֶהֱרֹן אֶת הַתֵּף בְּיָדָהּ וַתִּצְאֵן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחְלֹות: (כא) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ לַיְדֹוֹד כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרָכְבוֹ רָמָה בַיָּם.

רש"י על שמות פרק טו פסוק כ

את התוף - כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים:

רש"י הירש פרשת בשלה

כשם שפירוש "ענה" בשאר המקראות: מענה ותשובה על דיבור, כן גם במקראות האלה הוא מציין את הדיבור, שנסיבות הרגע זימנוהו: הדיבור "עונה" על הנסיבות של אותו רגע. ואם זו משמעות "ותען" בפסוק שלפנינו, הרי ש"להם" יסוב על הנשים שבפסוק הקודם, ויש לבאר מדוע הוא בא בלשון זכר. שמא זה ביאור הדבר: אף - על - פי שהנשים באו אחרי האנשים ונתנו קולן בשירת ההתפעלות, מכל מקום הושוו לגמרי לאנשים בחשיבות שירתן ובהכרת התעודה הנעלה של העם, שבאה לידי ביטוי בשירתן.

ספר מאור ושמש - פרשת בשלה ד"ה כתובים

כתובים אלו כולם מוקשה. א', לכאורה מיותר כל הפסוק כי בא סוס פרעה שכבר כתיב למעלה שמפני זה אמרו שירה, והיה לו לומר תיכף אחר שירת משה, שירת מרים. ולמה לי בין השירות פסוק זה שאין לו שחר לכאורה. ב', קשה מסתמא אמרו הנשים שירה יחד עם משה וישראל כי אפילו עוברות שבמעני אמן אמרו שירה ומכל שכן הנשים עצמן שלא יכלו להתאפק לבלום פיהם מלומר שירה. ג', מפני מה כתיב אצל שירת הנשים שאמרו שירה מחמת כי בא סוס פרעה וגו' ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. ואצל שירת האנשים מצינו שלא אמרו שירה אלא עד שפלט הים את המצרים כנאמר וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים ואחר כך אמרו שירה. גם קשה למה לא אמרה מרים כל השירה כולו:

ונראה דהנה לזמר לפניו יתברך בשירות ותשבחות זאת בא מצד אהבה, שמחמת גודל אהבה נשאו לבו לומר לפניו שירה, אבל מצד היראה אי אפשר לומר שירה. רק אם היראה היא מחמת אהבה כענין שנאמר והתהלכתי בתוכם ופירושו אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעין לפני, יכול לא תהיו מתיראין, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים. וענין טיול הוא אהבה ושעשועין ומגודל אהבה שמיגי רוממותו יתברך שמו הוא מתירא מלפניו. ואם היראה היא על בחינה זו אז יכול לשורר לפניו בכל עוז, הגם שהוא מתירא מלפניו, היראה זו היא מצד אהבה. וכל כמה שאינו משיגי גודל האהבה עד שהוא מתירא מפני רוממותו יתברך שמו, אין לבו מנושא לומר שירה הגם שהוא בשמחה, ושמחה מה זו עושה אם אין שמחה מחמת גודל אהבה המביאו לידי יראת הרוממות. והנה אצל הים ראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל הנביא והשיגו אז השגת אלהותו יתברך שמו, ומגודל התענוג והשעשועין שהשיגו אז נזדעזעו מפני הדר גאונו ונשאו לבן לומר שירה. וזהו פירוש וירא ישראל את היד הגדולה וגו' וייראו העם את ה', רצה לומר על ידי שראו גודל הנסים באו לבחינת אהבה כל כך עד שהשיגו על ידה יראת הרוממות. ויאמינו בה' ובמשה עבדו, פירוש שיש בחינת אמונה שהיא למעלה יותר מיראת הרוממות כידוע למביני דעת, ובני ישראל השיגו אז גם בחינה זו, אז

כשהשיגו השגות אלו ישיר משה ובני ישראל כל השירה כולה עד ה' ימלוך לעולם ועד שהוא עיקר השירה שתיבת ימלוך הוא לשון עתיד, ורצה לומר שהיו בבחינת אין כלומר עדיין לא עבדתי ולא קבלתי עול מלכות שמים על נכון רק אני מאמין בו ורוצה לקבל עול מלכותו יתברך שמו. ומרים אף על פי שהיתה נביאה מכל מקום היתה בחינת נוקבא ולא השיגה היראת הרוממות, ואילו המתינה עד שאמר משה היתה יכולה לומר כל השירה, אבל היא לא המתינה רק תיכף כשראתה שבאו המצרים אל תוך הים ושבנו המים עליהם ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים מיד ותקח את התוף בידה ואמרה שירה.

. ונראה לפרש על פי דאיתא בגמרא שהשירה הזאת נקראת שירה לשון נוקבא אבל לעתיד יהיה נקרא שיר לשון דבר. וזהו שירו לה' שיר חדש דהיינו יאמר ישראל שיר חדש ולא שירה חדשה, כי בעת הזאת היו ישראל במדת נוקבא, עיין שם בגמרא. על כן יש לפרש הפסוק שלכך אמר משה וכל ישראל בלשון עתיד אשירה לה', רצה לומר שהיה רצה לומר בלשון דכורא שיר ולא שירה על כן אמר אשירה שרצה לומר שאז בעת הגאולה העתידה אז נשיר לה', אבל מרים הנביאה גם לעתיד היא נוקבא על כן מה לה להמתין עד לעתיד, טוב גם בעת הזאת לשיר מיד שירו לה', על כן אמרה לכל הנשים אנחנו למה לנו לומר לשון עתיד אשירה לה', עלינו לעת עתה מיד לומר שירו לה' כי גאה וגו' מה לנו להמתין לעתיד כי אנחנו בחינת נוקבא תמיד על כן מיד נשיר לה' כי גאה וגו'.

אור תורה הרב המגיד:

נקבה תסובב גבר. פי' כי הטבעיות להיות שכל אחד מישראל יעשו רצון הבורא יתברך, כמו האיברים שעושים רצון השכל. אם השכל חושב לילך למקום פלוני, הולכים הרגלים, וכל [נ"א: והן] האיברים. כן הוא יתברך השכל שלנו השלם, ואנחנו האיברים שלו יתברך כביכול, וראוי לעשות רצונו. אך זה החומר הוא המעכב את האדם מן העבודה. אך קשה, והלא החומר ג"כ ממנו יתברך, למה הוא מעכב. אך [מפני] שהוא גשם גדול ולא ראה אור מימיו, וסובר שאין שום אור. אך כשיבוא משיח צדקינו בב"א, אפילו הגוף יבוא למדריגה גדולה שלא יעכב את העבודה, ואדרבא יעבוד את ד' ביותר. כמשל בן המלך כשצר לו בורח אל אביו, וכשצר לו מאוד [אזי] בורח יותר. כך הגוף הוא בחשכות גדול, וכשיראה מאורות אזי ירוץ מאוד. והצורה נקרא גבר, והחומר נקרא נקבה. וזהו הגוף, שהוא נקב"ה, תסובב גבר, הוא הצורה, ויעבוד יותר.

מפטיירין ותשר דבורה.